

СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ; ПСИХОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

УДК 004.8:378

DOI <https://doi.org/10.32782/2709-3093/2024.5/10>**Берегова Г.Д.**

Херсонський національний технічний університет

Фролова М.Е.

Херсонський національний технічний університет

Момоток О.М.

Херсонський національний технічний університет

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЗМІНИ ПРІОРИТЕТІВ У ВИБОРІ ПРОФЕСІЇ СЕРЕД ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

У статті висвітлено психологічні проблеми професійного самовизначення здобувачів вищої освіти у сучасних умовах українського суспільства, у часи військового стану; розглянуто психологічні аспекти зміни пріоритетів у виборі професії серед студентів в умовах військового стану, аналізуючи фактори, що впливають на їхні рішення, та наслідки цих змін для суспільства в цілому; значні зміни, які стосуються економічних та соціальних аспектів життя, створюючи нові виклики та можливості для молоді. Ці зміни безпосередньо впливають на професійний вибір та спонукають студентів до переосмислення традиційних уподобань. Систематизовано факти основних тенденцій та факторів, що впливають на професійне самовизначення студентської молоді в Україні. Представлено результати анкетування студентів щодо проблем, пов'язаних з процесом їхнього особистісного та професійного розвитку у часи військового стану. Зазначено, що в умовах військового стану, коли суспільство зазнає глибоких змін, які торкаються всіх сфер життя, включаючи освіту та професійний вибір, стрімких соціально-економічних змін, які спостерігаються в сучасному українському суспільстві, цей процес набуває особливої актуальності та зазнає суттєвих трансформацій.

Вказано, що військовий стан значно впливає на всі сфери життя суспільства. У контексті війни студенти стикаються з новими викликами та ризиками, що спонукає їх переосмислити свої пріоритети і переглянути плани на майбутнє. Військовий стан створює специфічні умови, які змінюють ціннісні орієнтири і професійні уподобання молодих людей. Студенти, які перебувають на порозі свого професійного шляху, особливо гостро відчують вплив цих змін. Важливо, щоб ці зміни впроваджувалися з урахуванням психологічних аспектів та індивідуальних потреб студентів, забезпечуючи не лише професійну підготовку, але й підтримку їхнього особистісного розвитку та психологічного благополуччя в складних життєвих умовах.

Професійне самовизначення здобувачів вищої освіти є важливим етапом їхнього особистісного та професійного розвитку і залежить від численних факторів. Соціально-економічні умови, зміни в освітній системі, психологічні аспекти, вплив сім'ї, оточення формують професійні уподобання молоді та визначають їхні перспективи на майбутнє. Для забезпечення успішного професійного самовизначення необхідно створювати сприятливі умови для розвитку особистості, підтримувати мотивацію до навчання та сприяти інтеграції молоді в сучасний ринок праці.

Ключові слова: здобувачі вищої освіти, професійне самовизначення, військовий стан, соціально-психологічні фактори, ціннісні орієнтації.

Постановка проблеми. Проблема усвідомленого визначення особистістю свого професійного майбутнього є важливою як для кожної конкретної людини, так і для всього суспільства в цілому. Зміни у суспільстві, спричинені військовим станом, впливають на різні аспекти життя, включаючи освітню та професійну діяльність. В умовах військового стану пріоритети професійного самовизначення студентів зазнають суттєвих змін. Нестабільна ситуація в країні, загроза безпеці, економічні труднощі та зміни на ринку праці примушують молодих людей переглядати свої цінності та очікування щодо майбутньої кар'єри. У мирний час студенти могли зосереджуватися на особистих уподобаннях, довгострокових цілях та професійному розвитку в обраній галузі. Однак під час війни на перший план виходять інші чинники, такі як забезпечення безпеки, стабільність, соціальна значущість професії та можливість бути корисним для країни. Цей вплив на пріоритети професійного самовизначення має значення не тільки для окремих індивідів, але й для суспільства в цілому, оскільки він визначає майбутнє трудових ресурсів та розвиток різних галузей економіки.

Під час військового стану, коли країна переживає значні потрясіння, пріоритети здобувачів вищої освіти у виборі професії зазнають суттєвих трансформацій. Професійне самовизначення студентів відбувається в складному та динамічному соціально-економічному середовищі сучасної України. Це характеризується низкою факторів, які суттєво впливають на процес вибору професії та формування кар'єрних траєкторій молоді. Психологічні фактори відіграють ключову роль у зміні пріоритетів студентів під час вибору професії в умовах військового стану. Перш за все, це пов'язано з підвищенням рівня тривожності та невизначеності щодо майбутнього. Військовий стан створює постійний стрес, який впливає на емоційний стан молодих людей, змушуючи їх шукати стабільність та передбачуваність у всіх аспектах життя, включаючи професійний вибір.

Військовий стан створює унікальний психологічний контекст, який впливає на процес прийняття рішень щодо майбутньої професії у здобувачів вищої освіти. Цей вплив характеризується комплексною взаємодією різноманітних психологічних факторів, які формують нову реальність професійного самовизначення.

Це і зумовило актуальність нашого дослідження, пов'язаного з аналізом впливу психологічних факторів на професійний вибір в умовах військового стану.

Пріоритети студентів у виборі професії під час військового стану змінюються під впливом багатьох факторів, що відображають складні процеси адаптації до нових умов життя. Ці зміни є результатом взаємодії психологічних, соціально-економічних та моральних аспектів, які визначають нові орієнтири у професійному житті молоді.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальний аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми вказує на те, що у науці висвітлювалась тема психологічної проблеми професійного самовизначення здобувачів вищої освіти в сучасних умовах українського суспільства. Зокрема, цим питанням присвячені праці таких вітчизняних авторів: Зязюн І. А., Ничкало Н. Г. розглядали психологічні аспекти професійної освіти; Симоненко В. В. досліджував психологічні аспекти професійного самовизначення, зокрема серед молоді та студентів; Чебикін О. Я. звертав увагу на проблематику професійного самовизначення серед молоді та студентів. «Психологія професійного самовизначення: теоретичні та практичні аспекти»; Гребенюк Т. І. займалася професійним самовизначенням студентів і впливом різних факторів на цей процес. Розвиток кар'єрних устремлень досліджують: Лозовецька В. Т., Закатнов Д. О. та ін.

В умовах військового часу проблема вибору професії стає особливо актуальною, і українські вчені також звертаються до цього питання. Аспекти профорієнтаційного виховання в умовах воєнного стану розглядаються у працях вітчизняних науковців, таких як: Охріменко З. В. «Роль трудового виховання і профорієнтації в умовах воєнного стану»; Кравченко Ю. займається питаннями професійної орієнтації та соціальної адаптації студентів в умовах кризи, зокрема під час війни; Титаренко Т. в роботі «Психологічне здоров'я особистості в умовах війни» досліджує питання впливу кризових ситуацій на професійне самовизначення молоді. Карамушка Л. М. займається питаннями адаптації студентів до змін на ринку праці в умовах кризи. У статті «До проблеми розробки технологій забезпечення психічного здоров'я особистості в умовах війни» розглядає вплив війни на професійну орієнтацію. Ці праці висвітлюють важливі аспекти психологічного впливу війни на молоді і їхні професійні вибори. Проблема професійного самовизначення студентів займалися багато закордонних вчених: Джон Л. Холланд (John L. Holland) – розробив теорію вибору професії, засновану на відповідності між типами особистості та професійним середовищем. Його «модель Холланда» є однією

з найвідоміших у сфері професійного самовизначення; Дональд Супер (Donald E. Super) – створив теорію професійного розвитку. Його концепція «життєвих ролей» і «дуги кар'єри» вплинула на розуміння професійного самовизначення та розвитку особистості протягом усього життя; Еліс Дейвіс (Eli Ginzberg) – американський економіст і соціолог, який у своїх дослідженнях запропонував модель професійного розвитку, що включає різні стадії вибору професії; Едгар Шайн (Edgar Schein) – американський психолог, відомий своїми дослідженнями у сфері організаційної психології та професійної ідентичності. Він розробив концепцію «кар'єрних якорів», яка описує різні мотиваційні фактори, що впливають на професійний вибір. Ці вчені зробили значний внесок у розуміння процесу професійного самовизначення студентів та розвитку кар'єри. Однак поза увагою залишаються проблеми, пов'язані з таким явищем як аналіз психологічних та соціальних чинників, що впливають на вибір професії здобувачів вищої освіти під час військового стану.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження психологічних аспектів зміни пріоритетів у виборі професії серед здобувачів вищої освіти в умовах військового стану, акцентуючи увагу на основних змінах, що відбуваються в цьому процесі, аналізуючи фактори, що впливають на їхні рішення.

Поставлена мета передбачає вирішення таких завдань:

1. На основі аналізу літератури з проблеми дослідження визначити, як психологічні фактори впливають на професійний вибір студентів в умовах військового стану.

2. Дослідити вплив змін, які зазнає суспільство під час військового стану, на психічний стан особистості студента та його професійний вибір.

3. Визначити вплив психологічних факторів на професійне самовизначення здобувачів вищої освіти в умовах військового стану.

Для розв'язання поставлених завдань використовувались такі **методи дослідження**:

1. Теоретичні – метод системного аналізу соціально-педагогічної літератури, аналіз понятійно-термінологічної системи з метою теоретичного вивчення проблеми впливу психологічних факторів на професійний вибір здобувачів вищої освіти в умовах військового стану.

2. Емпіричні – спостереження, анкетування.

Експериментальна база: дослідження проводилось у Херсонському національному технічному університеті.

У дослідженні взяли участь 73 здобувача вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Одним із найважливіших рішень в житті кожної людини стає вибір майбутньої професії, адже саме цей вибір буде вирішальним чинником соціального становлення особистості. Більшість людей відчуває певні труднощі у виборі майбутньої професії та способу її опанування, а тому необхідність усвідомленого вибору професії набуває найбільшого значення в підлітковому та юнацькому віці, коли в особистості відбуваються процеси формування певних психологічних якостей, зокрема здібностей, інтересів, ціннісних орієнтацій, прагнень, професійних планів, ідеалів, переконань [1]. Військовий стан значно впливає на всі сфери життя суспільства, включаючи освітню систему та процес вибору професії молоддю. У контексті війни студенти стикаються з новими викликами та ризиками, що спонукає їх переосмислити свої пріоритети і переглянути плани на майбутнє. Військовий стан створює специфічні умови, які змінюють ціннісні орієнтири і професійні уподобання молодих людей.

Підвищений рівень тривожності та стресу. Війна є найбільш вираженим негативним чинником, який впливає на життєдіяльність людини, оскільки вона обумовлює загрозу самому існуванню людини та вияви різного насильства над людьми [2, с. 24]. В умовах військового стану студенти перебувають під постійним впливом стресових факторів, що призводить до підвищеного рівня тривожності. Це безпосередньо впливає на когнітивні процеси, пов'язані з прийняттям рішень щодо майбутньої професії. Високий рівень тривоги може спонукати студентів до вибору професій, які вони сприймають як більш «безпечні» або «стабільні» в умовах невизначеності. Водночас, хронічний стрес може негативно впливати на здатність об'єктивно оцінювати свої здібності та можливість, що може призвести до неоптимальних професійних рішень. Карамушка Л. М. стверджує, що неможливість задовольнити повною мірою основні потреби в нових несприятливих умовах, організувати свою життєдіяльність у звичному форматі стають виявами гострого стресу [3, с. 66].

Вплив невизначеності та небезпеки. Військовий стан створює умови постійної невизначеності та небезпеки, які значно впливають на психологічний стан студентів і їхні професійні пріоритети. Відчуття тривоги, страху та стресу стає постійним супутником, що не може не позначитися на прийнятті рішень стосовно майбутньої професії.

По-перше, невизначеність щодо тривалості та наслідків військового конфлікту змушує молодь орієнтуватися на короткострокові цілі. Студенти намагаються обирати такі професії, які забезпечать їм швидко працевлаштування і стабільний дохід. Довготривалі плани, такі як отримання вищої освіти у сферах, що вимагають значного часу на навчання, стають менш привабливими. В умовах, коли майбутнє виглядає непередбачуваним, молодь схиляється до вибору професій, які дозволяють швидко отримати кваліфікацію і почати працювати.

По-друге, небезпека для життя та здоров'я підштовхує студентів до вибору професій, які мають підвищений рівень безпеки. Наприклад, зростає інтерес до дистанційних форм роботи, які дозволяють уникати прямих ризиків. Такі професії, як IT-спеціалісти, дизайнери, контент-менеджери, стають більш популярними завдяки можливості працювати з будь-якого місця, де є доступ до інтернету.

Зміна ціннісних пріоритетів. Кожне рішення і дія людини приймається та виконується через ті ціннісні пріоритети які є основними для людини на даний момент. Особливо помітно ціннісні орієнтації проявляються під час критичних, доленосних подій [10]. Психологічний вплив постійного стресу також змушує студентів переосмислювати свої цінності та пріоритети. На думку Скок М., роль ціннісних орієнтацій полягає в тому, що вони визначають спрямованість професійної діяльності, надають їй вартості, що містить зміст, дозволяють зайняти певну позицію, регулюють поведінку, формують способи самоактуалізації [4]. Військовий стан призводить до глибокої трансформації ціннісних орієнтацій у суспільстві, що безпосередньо відображається на процесі професійного самовизначення студентів. Ця зміна ціннісних парадигм є складним психологічним процесом, який суттєво впливає на мотивацію, пріоритети та критерії вибору майбутньої професії.

В умовах військового стану відбувається суттєва переоцінка ролі матеріальних цінностей у житті людини. Якщо в мирний час високий зарібок та фінансова стабільність часто були ключовими факторами при виборі професії, то в кризовій ситуації ці цінності можуть відходити на другий план. Якщо мирному повсякденню характерна боротьба за статуси та статки, то на війні вони втрачають будь-яке значення, найважливішою цінністю стає саме життя [8]. На думку Хохліної, професійні плани у людей, їх реалізація розглядаються переважно у зв'язку з післявоєнним часом. Зменшується і значення для людей матеріальних цінностей [9, с. 51]. Студенти почи-

нають більше цінувати професії, які забезпечують базові потреби та безпеку, навіть якщо вони не передбачають високого рівня доходу. Ця зміна може призводити до зростання інтересу до професій у сфері охорони здоров'я, соціальних служб, аграрного сектору, які забезпечують основні потреби суспільства в кризовий період.

Молодь шукає професії, які надають відчуття контролю та впевненості у завтрашньому дні. В умовах війни дуже важливо мати стабільність, що допомагає знизити рівень тривоги. Це призводить до того, що студенти віддають перевагу професіям, які мають чіткі перспективи працевлаштування і не залежать від зовнішніх обставин.

Зміна часової перспективи. Військовий стан суттєво змінює сприйняття часу у студентів. Довгострокове планування, характерне для мирного часу, часто поступається місцем короткостроковим стратегіям виживання та адаптації. Ця зміна часової перспективи може призводити до вибору професій, які дають швидкий результат або негайну користь суспільству, навіть якщо вони не повністю відповідають довгостроковим інтересам та здібностям студента. Натомість зростає цінність професій, які дозволяють швидко набути корисних навичок та почати робити внесок у суспільство. Це може призводити до зростання популярності короткострокових освітніх програм та професій, які не вимагають тривалої підготовки.

Трансформація самосприйняття та ідентичності особистості.

Найважливішою проблемою, суттю соціальної ситуації розвитку в юнацькому віці є оптимальне особистісне і професійне самовизначення. Саме в цей віковий період відбувається відкриття власного «Я», усвідомлення свого внутрішнього світу, своїх психологічних якостей і можливостей [5, с. 124].

В умовах кризи часто відбувається трансформація самосприйняття та ідентичності особистості. Професійна ідентичність – це прийняття на рівнях ціннісних позицій, котрі допустимі в тому чи іншому професійному просторі. Тому, коли у взаємозалежному зв'язку є ціннісні та емоційні складові професійної ідентичності, її досягнення відбувається за допомогою рефлексії та самоопису або, іншими словами, самоставлення зовнішнього та внутрішнього світу як досвіду соціального і духовного життя особистості. [7, с. 96]. Студенти можуть переосмислювати свої ролі в суспільстві, що призводить до зміни професійних устремлінь. Наприклад, студент, який раніше бачив себе дизайнером, може переосмис-

лити свою роль і звернутися до технічних спеціальностей, які сприймаються як більш необхідні для країни в даний момент.

Зміна соціальних зв'язків та підтримки. Військовий стан часто призводить до зміни соціальних зв'язків, втрати звичних джерел підтримки. Це може впливати на професійний вибір, спонукаючи студентів шукати професії, які забезпечують відчуття приналежності до певної спільноти або дають можливість відновити втрачені соціальні зв'язки. Спираючись на думку С. Макеєва, у деяких життєвих ситуаціях, а для мільйонів, які виїхали з країни в більшості, розпадається взаємна орієнтація інститутів та громадян [6, с. 40]. Це часто призводить до переосмислення важливості балансу між професійним та особистим життям. Цінність часу, проведеного з близькими, може зростати, що може впливати на вибір професій, які дозволяють більш гнучкий графік роботи або можливість працювати з дому.

Зміна ставлення до саморозвитку та освіти. В умовах кризи може змінюватися ставлення до саморозвитку та освіти. З одного боку, може зростати цінність практичних навичок та прикладних знань, які можна негайно застосувати для вирішення актуальних проблем. З іншого боку, може посилюватися прагнення до глибокого розуміння суспільних процесів, що може призводити до зростання інтересу до гуманітарних та соціальних наук.

Таким чином, зміна ціннісних орієнтацій в умовах військового стану суттєво впливає на процес професійного самовизначення студентів. Ця трансформація цінностей створює нову систему координат, в якій молоді люди приймають рішення щодо свого професійного майбутнього. Розуміння цих змін є критично важливим для розробки ефективних стратегій професійної орієнтації та підтримки студентів у їхньому професійному виборі в умовах кризи. Ми розглянули основні тенденції змін у пріоритетах студентів щодо професійного вибору під час війни, а також проаналізували, як ці зміни можуть вплинути на їхні кар'єрні шляхи та суспільство в цілому.

З метою моніторингу деяких психологічних аспектів зміни пріоритетів у виборі професії серед здобувачів вищої освіти Херсонського національного технічного університету під час військового стану в Україні та визначення проблем, пов'язаних з цим феноменом, було проведено анкетування студентів. В опитуванні взяли участь 73 студенти таких спеціальностей: 121 – Інженерія програмного забезпечення; 122 – Комп'ютерна наука; 123 – Комп'ютерна інженерія; 125 – Кібер-

безпека; 022 – Дизайн; 126 – Інформаційні системи та технології.

Результати моніторингу представлені у вигляді діаграм (рис. 1–6).

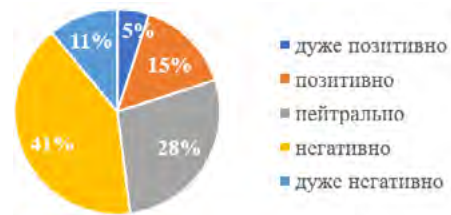

Рис. 1. Оцінка студентами перспектив у професійній сфері

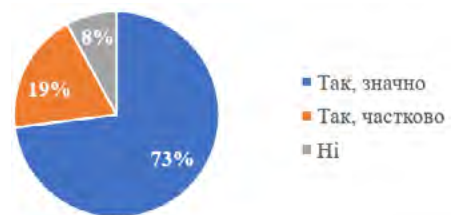

Рис. 2. Результати опитування «Чи вплинула ситуація в країні на плани щодо майбутньої професії?»

Рис. 3. Зміна професійних планів

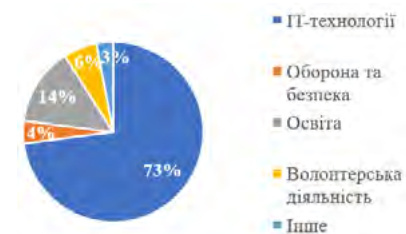

Рис. 4. Привабливість професій в умовах воєнного стану серед студентів

Отже, провівши теоретичний аналіз феномену професійного самовизначення здобувачів вищої освіти в умовах військового стану, а також проаналізувавши результати дослідження, ми отри-

Рис. 5. Фактори, які впливають на вибір професії

мали такі висновки. Студенти, що перебувають у стані підвищеної тривожності, часто змушені переглядати свої плани та орієнтири. В таких умовах відбувається зрушення у пріоритетах від бажання самореалізації та професійного розвитку до прагнення знайти роботу, яка забезпечить базову безпеку та стабільність. Психологічна адаптація до нових умов життя підштовхує молодь до обрання професій, які сприймаються як менш ризиковані та більш захищені. Цей процес може призводити до відмови від ризикованих професій на користь більш передбачуваних та захищених сфер діяльності. Це зумовлює зростання популярності професій у сферах фінансів, менеджменту та міжнародного бізнесу, державної служби, інженерії, в сфері ІТ-технологій.

Таким чином, зміна ціннісних орієнтацій в умовах військового стану суттєво впливає на процес професійного самовизначення студентів. Ця трансформація цінностей створює нову систему координат, в якій молоді люди приймають рішення щодо свого професійного майбутнього. Розуміння цих змін є критично важливим для розробки ефективних стратегій професійної орієнтації та підтримки студентів у їхньому професійному виборі в умовах кризи.

Висновки. Зважаючи на вищезазначене, можна зробити висновок, що зміна пріоритетів у виборі професії серед студентів під час військового стану є складним психологічним та соціальним феноменом, який відображає глибокі трансформації

Рис. 6. Фактори, які впливають на рішення про зміну (або незміну) спеціальності

в суспільстві. Ця зміна характеризується переорієнтацією на професії, які сприймаються як більш необхідні та стабільні в умовах кризи, а також адаптацією до нових економічних реалій. Важливо, щоб ці зміни супроводжувалися адекватною психологічною підтримкою та гнучкістю освітньої системи, що дозволить забезпечити баланс між поточними потребами суспільства та довгостроковими перспективами розвитку людського капіталу. Зміна професійних пріоритетів під час військового стану може мати глибокі та довготривалі психологічні наслідки для студентів. Ці наслідки формуються під впливом складного комплексу факторів, включаючи особисті очікування, соціальний тиск, та загальну атмосферу невизначеності.

Перспективи подальших досліджень ми вбачаємо у розробці адаптаційної освітньої траєкторії, яка дозволить студентам швидко реагувати на зміну професійних пріоритетів. Це може включати впровадження короткострокових інтенсивних програм для швидкого набуття необхідних навичок; посилення практичної складової освіти, збільшення кількості практичних занять, стажувань, проектної роботи; встановлювати партнерські відносини з організаціями, які працюють в умовах кризи, для забезпечення студентів реальним досвідом роботи.

Список літератури:

1. Ошуркевич Н., Потіха З. Сучасний стан і проблеми професійної орієнтації молоді в Україні та Канаді. ISSN 2412-0774 (Online) Continuing professional education: theory and practice (series: pedagogical sciences) ISSUE № 3-4 (56-57), 2018.
2. Карамушка Л. М. Психічне здоров'я персоналу організацій в умовах війни : Навч.-методичний посібник. К. : Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2023. 124 с.
3. Л. Карамушка, О. Креденцер, К. Терещенко, В. Лагодзінська, В. Івкін, О. Ковальчук Організаційна психологія. *Економічна психологія*. 2022. № 1(25). С. 62–74.

4. Скок М. А. Ціннісні орієнтації особистості сучасного студента. Чернігівський державний педагогічний університет ім. Е. Г. Шевченка. *Вісник ЧДПУ*. Чернігів, 2002. Вип. 11: *Серія: Психологічні науки*. С. 128–132.

5. Хоменко Є. Г. (2023). Психологічне благополуччя студентської молоді у військовий час. *Науковий вісник* (№ 51), 20–35. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-5208.2023.51.20>.

6. Макеєв С. Інституційний ландшафт воєнного стану. Українське суспільство в умовах війни. 2022 : Колективна монографія / С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.; за ред. Член.-кор. НАН України, д.філ.н. Є. Головахи, д.соц.н. С. Макеєва. Київ: Інститут соціології НАН України, 2022. С. 35–46.

7. Москаль Ю. Ідентифікація й ідентичність у суспільному форматі теоретичного аналізу. *Психологія і суспільство*. 2006. № 1. С. 96–112.

8. Руденко А. Чи існують на війні атеїсти? URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/cuspilstvo/chy-isnuyut-na-viyni-ateyisty>

9. Хохліна О. П. До проблеми життєвих цінностей людини в умовах війни. *Міжгрупова взаємодія в умовах війни: ідентичності, картини світу, додання травми* : матеріали круглого столу (Київ, 9 червня, 2022 р.) / За наук.ред. П. П. Горностая, Л. Г. Чорної; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології, Асоціація політичних психологів України. Київ : Талком, 2022. С. 49–52.

10. Жуленьова О. Вплив війни на ціннісні пріоритети. Українське суспільство в умовах війни. 2022: Колективна монографія. С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.; за ред. Член.-кор. НАН України, д.філ.н. Є. Головахи, д.соц.н. С. Макеєва. Київ : Інститут соціології НАН України, 2022. С. 326–337.

Beregova G.D., Frolova M.E., Momotok O.M. PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF CHANGING PRIORITIES IN CHOOSING A PROFESSION AMONG HIGHER EDUCATION STUDENTS DURING MARTIAL LAW

This article highlights the psychological problems of professional self-determination of higher education students in the current conditions of Ukrainian society, in times of martial law; the psychological aspects of changing priorities in choosing a profession among students in martial law, analysing the factors influencing their decisions and the consequences of these changes for society as a whole; significant changes in economic and social aspects of life, creating new challenges and opportunities for young people.

These changes directly affect the professional choice and encourage students to rethink their traditional preferences. The facts of the main trends and factors influencing the professional self-determination of student youth in Ukraine are systematised. The results of a survey of students on the problems associated with the process of their personal and professional development in times of martial law are presented. It is indicated that martial law has a significant impact on all spheres of society. In the context of war, students face new challenges and risks, which prompts them to rethink their priorities and revise their plans for the future. Martial law creates specific conditions that change the values and professional preferences of young people. Students who are on the threshold of their professional paths are particularly affected by these changes. It is important that these changes are implemented with due regard to the psychological aspects and individual needs of students, providing not only professional training but also support for their personal development and psychological well-being in difficult life conditions.

Professional self-determination of higher education students is an important stage of their personal and professional development and depends on numerous factors. Socio-economic conditions, changes in the educational system, psychological aspects, family and environmental influences shape young people's professional preferences and determine their future prospects. In order to ensure successful professional self-determination, it is necessary to create favourable conditions for personal development, support motivation to study and facilitate the integration of young people into the modern labour market.

Key words: higher education students, professional self-determination, military status, socio-psychological factors, value orientations.